

VÆKST

HEDESELKABETS TIDSSKRIFT 4/2016
Få baggrund og reportager om natur, miljø og energi!

TEMA

05

*Lokal' er tilbage –
populær som aldrig før*

PORTRÆT

13

Ole Christian Olesen

*NærHeden – ny
forstad bylder
lokalsamfundet* 08

*For meget vand
kan blive en
lokal ressource* 10

*LEO Pharma
leverer gødning
til landmænd* 18

*Planter på
plankeværket
i storbyen* 20

HEDESELSKABET STØTTER

EDVARD OG ANE AGERHOLMS LEGAT /Thomas Bertram

Thomas Bertram, som blev faglært landmand i 2011, har siden uddannet sig til agrarøkonom og er nu selvstændig, økologisk svineproducent. Svinenes første faring bliver i en ny faringsvogn, som han selv har udviklet. Den skal give bedre forhold for dyrene og bedre arbejdsforhold for landmanden. Til dette arbejde har han modtaget Edvard og Ane Agerholms Legat, som tildeles "flittige og dygtige bønder, der forstår at arbejde sig fremad". Med legatet følger 10.000 kroner.

HVAD BETYDER LEGATET FOR DIG?

Det er et stort skulderklap at modtage legatet. Jeg har arbejdet med projektet længe, og det er rart at blive anerkendt for anstrengelserne. Jeg har stadig et stykke udviklingsarbejde forude med faringsvognen, men at blive støttet undervejs, betyder også, at det er sjovt. Jeg tror på, at jeg kan få stor glæde af den, og derfor brænder jeg for det.

HVORDAN FIK DU IDEEN?

Jeg har arbejdet med svin gennem mange år, men jeg så en masse muligheder ved at arbejde økologisk. Udfordringen er, at det er besværligt at arbejde i og med

de traditionelle hytter, så fik jeg ideen til at udvikle en større vogn, som også kan flyttes. Min bror byggede en model, som jeg fik i julegave, og med den under armen kunne jeg præsentere den på mit studie. Jeg har fået en partner med, og i dag står jeg med en næsten færdig model, som jeg ser frem til at offentliggøre forhåbentlig til foråret.

HVAD ER DINE FREMTIDSDRØMME?

1. januar overtager jeg gården Gammel Brønden, og efter planen er der faring først i april 2017 i de nye faringsvogne. Hvordan det udvikler sig derefter, må vi se. Det handler i første omgang om, hvordan jeg kan optimere forholdene som landmand, men der er da mulighed for, at faringsvognen skal i reel produktion. Min tese er, at hvis forholdene for dyrene og landmanden er optimale, så får vi også den bedste produktion. Det vi gør, gør vi godt - og vi kan altid gøre det en tand bedre næste gang. Det er min vision som landmand.

Læs hvorfor Thomas imponerede legatbestyrelsen på www.hedeselskabet.dk/agersholms-legater

Tekst og foto: Inge Spliid Bech

Thomas Bertrams store hobby er gamle traktorer, som han sætter i stand sammen med sin far.

INDHOLD

04 Temaleder

05 Lokalt er det nye sort

08 NærHeden - fremtidens forstad

10 Lokal udvikling med vand

13 Portræt: Oles Gård. Pizzakongen fra Hammel

18 Medicinproducent leverer gødning til landmænd

20 Anh Lê er selvforsynende på stenbroen

23 Valg til Hedeselskabets repræsentantskab

24 Medlemsarrangementer: Tak for i år

26 Vinbonde og medlem af Hedeselskabet

28 Hedeselskabet støtter

30 50 års-jubilar med kærlighed til skov og natur

31 Nyt fra datterselskaberne

34 Historisk: Konsulen der reddede Hedeselskabet

36 Oplev Hedeselskabet

VÆKST

Hedeselskabets tidsskrift 4/2016
137.
ISSN: 0109-4947

Redaktion:
Christian Bogh (Ansvarshavende redaktør)
Inge Spliid Bech (Redaktør)
Vibeke Højen
Michael Kristensen

Faste skribenter:
Inge Spliid Bech, redaktør af Vækst,
inbe@hedeselskabet.dk

Design og grafisk produktion:
vahl+nikolaisen

Forsidefoto: Poul Madsen

Vækst udkommer fire gange årligt og udsendes til medlemmerne. Medlemskontingent er 200 kr. pr år.

Sigtede artikler i Vækst udtrykker ikke nødvendigvis Hedeselskabets synspunkter. Gengivelse må kun ske med angivelse af kilde.

Redaktion:
Hedeselskabet, Klostermarken 12,
Postboks 91, 8800 Viborg
Tlf. 8728 1133

www.hedeselskabet.dk/vaekst
vaekst@hedeselskabet.dk

 DANSKE MEDIERS
OPLAGSKONTROL

Senest kontrollerede oplag: 4.352
Periode: 1. juli 2015 - 30. juni 2016

 DANSKE MEDIER

Hvad betyder det *lokale* for dig?

Foto: David Bering

Fællesskab, nærhed, samarbejde, tilhørsforhold og videndeling er nogle af de ord, kilderne sætter på begrebet LOKALT, som vi har valgt at kalde temaet i denne udgave af Vækst. Det står på mange måder i kontrast til ord, vi ellers beskriver denne tidsalder med; globalisering, vækst, udsyn, digitalisering. Eller gør det? Måske er det 'lokale' også en måde at skabe ligevægt på, om det handler om at købe ind i den lokale gårdbutik i weekenden, sende børnene til sport i den lokale idrætsforening eller dyrke det lokale engagement i udviklingen af grønne byrum.

I Hedeselskabets arbejde som forening er fællesskabet et af omdrejningspunkterne.

Her, hvor vi snart forlader 150 året for Hedeselskabets stiftelse, er det oplagt at gå tilbage og se på, hvad der bandt foreningens medlemmer sammen i de første år. I 1888 havde en hverveannonce følgende ordlyd: "Hedesagen, der i Betydning for vort Fædreland ikke staar tilbage for nogen anden Sag, fortjener at støttes mest muligt, og derfor rettes en indtrængende Opfordring til Alle og Enhver, som have Evne og Vilje til at ofre paa Fædrelandets Alter, om at indmelde sig som medlemmer i Hedeselskabet."

I dag er det ikke hedesagen, der forbinder medlemmerne af Hedeselskabet. Derimod en fælles interesse for natur, miljø og energi og at udvikle og arbejde for at benytte og beskytte naturen. Det gør vi blandt andet ved at involvere os i studiemiljøer og sam-

arbejde med de studerende om fremtiden. I jubilæumsåret har vi således også uddelt jubilæumslegat, hvor seks studerende får støtte til at rejse ud og hente viden hjem til Danmark.

Vi gør det også gennem uddelinger til forskellige projekter. Både mindre projekter, hvor vi ønsker at støtte og hylde det lokale engagement. Men også store udviklings- og innovationsprojekter, som bidrager til at udvikle samfundet omkring os.

Fællesskabet i foreningen dyrker vi også til de årlige medlemsarrangementer, hvor du med denne udgave af Vækst modtager programmet for det første halvår af 2017. Vi vil gerne give medlemmerne indblik i forskellige projekter, steder og temaer, som der ellers ikke umiddelbart er adgang til.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke medlemmer, medarbejdere, kunder og samarbejdspartnere for jubilæumsåret. Det har været et begivenhedsrigt år med besøg af Hendes Majestæt Dronningen, besøg på koncernens lokationer og uddannelsesinstitutioner med vores jubilæumsbil, DHL Stafet, 24 Timers Løb, udstillinger og så videre. Vi er stolte af den historie, vi har med os, og det har været en fornøjelse at give den ekstra meget opmærksomhed gennem året.

Lars Johansson, koncernchef

'Ja tak' til lokalt

LOKALE FØDEVARER ER BLEVET EN MEGATREND, SOM IKKE KUN GÆLDER DANMARK. SAMTIDIG BEGYNDER DER OGSÅ AT POPPE LOKALE FÆLLESSKABER OP - NYE FORSTÆDER, HVOR BORGERNE INDGÅR I SMARTERE OG MERE BÆREDYGTIGE LOKALSAMFUND. 'LOKALT' HAR FÅET EN REVIVAL.

I 1980'erne var 'lokalt' nærmest et skældsord. Det skulle været 'american' eller på en eller anden måde lyde udenlandsk og eksotisk. I dag forholder det sig anderledes. For mens vi taler om urbanisering og globalisering, så boomer interessen for lokale fødevarer. Lokalt er pludselig blevet 'in', og vi køber lokalt som aldrig før og betaler gerne ekstra. DR og Information samarbejdede i uge 38 om at sætte landbruget i Danmark

anno 2016 på dagsordenen med fokus på de fødevarer, der bliver produceret lokalt, og hvad de betyder for os.

I en undersøgelse svarede 70 procent, at det er vigtigt eller meget vigtigt at bevare landbruget i Danmark fremfor at flytte det til udlandet, hvor man kan producere billigere varer. 66 procent svarede, at de er parate til at betale en højere pris for fødevarer, hvis det kan gavne det danske landbrug økonomisk. Hos Landbrug &

Fødevarer glæder de sig over udviklingen, som er boomet inden for kort tid.

"Inden for de seneste to-tre år har det været mere udtalt, at forbrugerne ønsker at vide, hvem der har produceret madvarerne. Og ikke kun danske forbrugere, det er en global trend. Det er ganske givet opstået af flere årsager - blandt andet madskandaler, men også en tendens til, at vi vender os lidt mere mod os selv. Vi ønsker at beskytte os selv og mindre fællesskaber. Udfordringen

Den første ReGen Village, et grønt, højteknologisk bofællesskab, skal bygges i Holland.

Sinus Lyng, partner
hos Tegnestuen Effekt

“Vi bliver nødt til at levere attraktive alternativer,”

for detailhandlen kan være at finde producenter, der kan levere til den efterspurgte mængde,” fortæller Klaus Jørgensen, der er områdechef i Landbrug & Fødevarer.

COOP er en af de detailkæder, der har satset på de lokale fødevarer. I 2016 forventer de at nå en omsætning på 50 mio. kroner, og målet er, at salget af lokale varer skal vokse til 1,5 mia. kroner i løbet af fem til syv år. I dag har de cirka 600 små leverandører og venter at komme op på 1.000 om nogle år.

”Det handler også om jobs. Vi vil gerne – via indkøb – bidrage til naboens job. På den måde kan vi være med til at sikre beskæftigelse, som ellers risikerer at forsvinde ud af landet. Og så har historiefortællingen også en betydning – det lyder bare bedre, at kødet kommer fra den lokale gård,” siger Klaus Jørgensen.

KØB KARTOFLER AF NABOEN

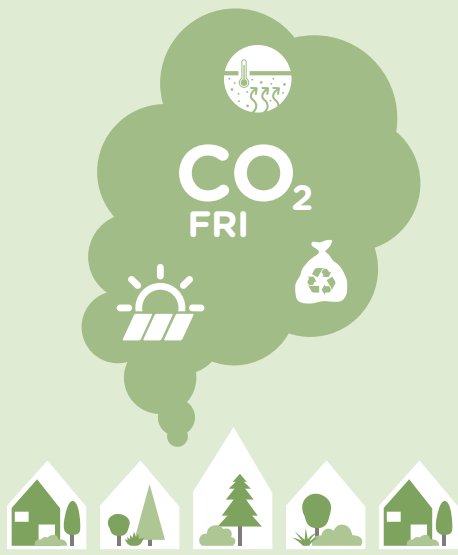
Men der er også en anden og mindre romantisk side. Opgørelser viser, at 30 procent af verdens CO₂-udledning stammer fra fødevarerproduktion. Vi transporterer i gennemsnit fødevarer 2.500 km fra, hvor de produceres til hvor de spises, og cirka en tredjedel af al mad smides ud. Samtidig er der mange steder stor interesse for at bo i grønne fællesskaber – både af lyst, men nogle steder også af nød.

”Det er en jo i bund og grund en skør businesscase, menneskeheden har gang

i. Førhen havde vi i langt højere grad lokalsamfund, hvor fødevarer var inden for rækkevidde. Så begyndte urbaniseringen, og nu transporterer vi fødevarer langt, samtidig med at mange bor uden adgang til vand og energi, og de kan ikke komme af med affaldet.”

Ordene kommer fra Sinus Lyng, der er partner i Tegnestuen Effekt. I samarbejde med James Erlich, der er professor ved Stanford University og ophavsmand til ideen, har de sat sig for at skabe et lokalsamfund, hvor tingene gøres lokalt fra ende til anden. Vand, energi, affaldshåndtering, fødevarerproduktion – alt sammen skal ske på egen matrikel, så man hele tiden følger den cyklus, man er en del af. ReGen Villages hedder projektet, og den første by er undervejs i Holland. De første 300 personer har allerede skrevet sig op.

”Mange har set det som et utopisk projekt, men jeg har 12.000 mails fra interesserede fra hele verden; udviklere, kommuner, borgere og så videre. Både fra storbyer som São Paulo, hvor de er tvunget ud i at udvikle områder, der har egen infrastruktur og er selvforsynende, og også fra vestlige lande, hvor det i højere grad er et livsstilsvalg. Det betyder ikke, at det skal være besværligt. Det skal netop give en række fordele, hvor alle byder ind til fællesskabet med det, de har lyst til og samtidig har mulighed for at leve bæredygtigt,” siger han.

I ReGen Village skal så meget som muligt foregå inden for matriklen. Vand, energi, affaldshåndtering og fødevarerproduktion.

Der bliver ellers talt meget om, at transportsektoren er for tung, og vi spiser for meget oksekød, men ifølge Sinus Lyngbe kommer vi ingen vegne med skræmmekampagner.

”Man kan ikke lave det som et dogme, hvor man forsøger at råbe alle op om, at de skal stoppe med at spise kød og køre bil. Vi bliver nødt til at levere attraktive alternativer. Især hvis vi gerne vil sprede modellen til udviklingslande. Det skal ikke være noget, man trækker ned over hovedet på folk. Folk stræber generelt efter at forbedre deres liv – både i forhold til at anskaffe sig fornødenheder, status, hvordan de lever og bruger deres liv. Det gør man også, når man er fattig. Vi forsøger at give et eksempel på én af løsningerne med ReGen-projektet,” siger han.

F FOR FÆLLESSKAB

Fællesskab er netop det ord, der konstant popper op, når man beder folk om at beskrive begrebet lokalt. Undersøgelser peger ellers på, at vi alle valfarter til de store byer, men samtidig er der en anden udvikling i gang. I disse år popper nye lokalsamfund, forstæder og bydele også op.

I Frederikssund i Nordsjælland bygger de byen Vinge, som slår på fællesskab, nærhed til naturen, samlingspunkt og bæredygtighed. Antropologen Susanne Abildgaard Rud er selv flyttet ud af København til landsbyen Snostrup, som ligger i nærheden af det, der

bliver til Vinge. Hun arbejder samtidig på en portræstudstilling med de nye borgere i Vinge sammen med borgere i de allerede eksisterende landsbyer i nærområdet.

”Jeg er fra den generation, der bor inde i byerne og ikke tør flytte ud. Man hører til i et brokvarter, men det er altså intet i forhold til at høre til i et lokalsamfund. Det er den historie, der skal fortælles, for byboerne ved ikke, hvad de får. Tilhørsforhold, medborgerskab, nærhed og ikke mindst et fællesskab, hvor man kender de andre individer,” siger Susanne Abildgaard Rud, mor til to.

Måske er ord som ’Udkants-Danmark’ og ’den rådne banan’ ved at klinge af til fordel for en anden fortælling om fællesskab og samskabelse. Vi flytter nok ikke alle sammen tilbage på landet, men om ikke andet i mindre samfund, som også har en anden kvalitet – huspriser.

”Jeg tror, at vi er nået til en art nulpunkt i hele landdistriktsudviklingen og bosætningsmønstrene, også i image og omtale af landdistrikter, som har været ret negativ. Jeg tror, der kommer en modreaktion, men det kommer til at være pionerer, som tager ud som de første. På den måde begynder alle at opdage de kvaliteter, der er i det nære, lokale samfund, som også giver økonomisk råderum. Noget andet er, at man i landdistrikterne er nødt til at stå sammen og finde nye løsninger, og det er på den måde innovation sker. Det er en god historie,” siger Susanne Abildgaard Rud.

Tekst: Inge Spliid Bech

Illustrationer: Tegnestuen Effekt

Fremtidens smørhul i forstæderne

I FREMTIDEN SKAL DET VÆRE GODT AT BO I FORSTÆDERNE. DER SKAL VÆRE ET LEVENDE BYLIV, HVOR FOLK KENDER HINANDEN OG MØDES PÅ TVÆRS AF SOCIALE LAG, OG FORSTADEN SKAL TÆT PÅ BÅDE NATUREN OG STORBYEN. DET ER VISIONEN FOR PROJEKTET NÆRHEDEN I HØJE-TAASTRUP KOMMUNE.

Den nye forstad NærHeden placeres tæt på det eksisterende bysamfund Hedehusene, og målet er, at det bliver et smørhul, der står i skærende kontrast til de trøstesløse ligusterkvarterer og betonkasser, som blev bygget i stor stil over hele landet i 1960'erne og 70'erne.

”Både i Danmark og i mange andre lande oplever vi en stor urbanisering. Mange vil i fremtiden flytte til København, men der er ikke plads til alle i centrum, og ofte har folk ikke råd til at købe et rækkehus til otte millioner kroner, derfor vil forstæderne få en renaissance. Vi har sat os for at udvikle den rigtige type forstad, som er orienteret om bæredygtighed, fællesskab og det liv, som den moderne familie ønsker,” forklarer projektdirektør Ole Møller fra byudviklingsselskabet NærHeden P/S.

Et af målene for projektet er netop at lære af de fejl, der blev begået i 1960'erne og 70'erne.

”Parcelhuskvartererne med lige boligrækker og ligusterhæk og de almennyttige boligblokke mangler byliv og social sammenhængskraft. Det skal ikke ske igen. Derfor vil vi skabe en tæt, bymæssig og varieret by, hvor der er lagt vægt på liv og fællesskab,” siger Ole Møller.

Helt konkret gør man det ved at sikre attraktive udearealer og fællesfaciliteter, og ved at sørge for at mange forskellige typer mennesker kan bo i NærHeden. Der kommer en blanding af forskellige boligstørrelser og forskellige ejerformer, som er tilpasset forskellige familiemønstre.

”Indtil videre kan vi i vores markedsundersøgelser se, at projektet appellerer til især to grupper. Yngre københavnere, der lige har stiftet familie eller snart skal til det, og lokale seniorer, som gerne vil væk fra et stort og vedligeholdelseskrevende parcelhus. Men der er mange andre kategorier, som også kan se mulighederne i det,” forklarer projektdirektøren.

KLIMA OG NATUR I CENTRUM

Nærhed til naturen prioriteres højt af mange byboere, og derfor har planlæggerne af NærHeden lagt vægt på, at det skal være let for beboerne at opleve og bruge det grønne.

”Et af hovedgrebene i projektet er det, vi kalder et rekreativt loop. Det er en stor oval, der går igennem området og binder den nye bydel NærHeden sammen med Hedehusene. Det er et rekreativt parkbånd med cykel- og gangsti, opsamling og forsinkelse af regnvand, som udnyttes rekreativt. Nogle steder er parkbåndet kun 20 meter bredt, andre steder måske 80 meter, hvor der bliver plads til boldbaner og andre aktivitetsrum, som igen er knyttet til skoler og børneinstitutioner,” fortæller Ole Møller.

Samtidig har det også været vigtigt for både Høje-Taastrup Kommune og Realdania, at området indrettes, så vand fra hverdagsregn og skybrud håndteres hen-

Team Arkitema har udarbejdet
helhedsplanen med Orbicon som
leverandør af en helhedsplan for
miljø, regnvandshåndtering
og rekreative områder.

Arkitema Architects for NærHeden P/S

sigtsmæssigt og på en måde, så det skaber oplevelsesværdi for beboerne i området. Den del af planen er udarbejdet af Orbicon, som har sørget for, at vandhåndtering, natur og rekreative arealer kommer til at gå op i en helhed. Det betyder blandt andet, at rent regnvand fra for eksempel hustage ledes til regnbede, vandløb og søer. Vandet tilfører byen værdi, og der skal ikke bygges store, dyre kloakker til rent regnvand. Let forurenede vand fra vejene renses i jordfiltre, mens beskidt vand fra husholdningerne ledes til kloakken.

BORGERE OG KOMMUNER DRIVER UDVIKLINGEN

I den seneste tid har der været stigende fokus på fremkomsten af små, ofte økologiske landsbysamfund, hvor mindre grupper af mennesker tager ansvar for at skabe byudvikling, som handler om at skabe et bedre liv uden stress og med sunde fødevarer, billigere boliger og et godt fællesskab. I

disse samfund er det borgerne, der driver udviklingen. NærHeden er en anden type projekt, hvor det er byudviklingsselskabet sammen med den planlæggende myndighed, kommunen, der driver værket.

”Kommunerne studerer naturligvis samfundsudviklingen og interesserer sig for, hvad der betyder noget for danskerne, og så prøver de at finde ud af, hvad de kan gøre for at få folk til at komme og bo hos dem,” siger Patrick Vámosi Martinussen, der er landskabsarkitekt og arbejder med byudvikling hos Orbicon.

For år tilbage var håndtering af regnvand noget, der foregik i kloaksystemer under jorden, og derfor uden den store interesse for borgerne. Men i dag har kommunerne i stigende grad forventning om, at nye løsninger til håndtering af regnvand skal give merværdi for borgerne i form af mere natur og bedre byrum.

”Det er kommet til at hænge sammen med befolkningens interesse for at få et

bedre liv tættere på naturen, men vi oplever også en stigende interesse for at skabe bedre rammer for fællesskabet i byer og lokalsamfund, som en kontrast til det mere isolerede boligliv omkring den stereotyped kernefamilie. De nye fællesskaber skal desuden være inkluderende og må i byplanlæggerens øjne gerne bestå af blandede befolkningsgrupper. Motivationen for denne udvikling er særlig stor hos de almene boligselskaber, som ønsker en mere blandet beboersammensætning for at undgå, at deres boligafdelinger bliver stemplet som ghettoer,” forklarer han.

I 2016 bygges et springgymnastikcenter som første byggeri i NærHeden, de første boliger og skolen følger i 2017 og 2018. I 2035 er NærHeden fuldt udbygget og kommer til at huse op mod 10.000 mennesker.

Tekst:

Poul Erik Pedersen, freelancejournalist

Regnvand anvendt på overfladen

Fra regnvandshåndtering til borgerinvolvering

FORSYNINGSSSELSKABERNE STÅR OVER FOR STORE INVESTERINGER DE KOMMENDE ÅR I OPGRADERING AF KLOAKSYSTEMER, HVOR SPILDEVAND OG REGNVAND SKAL SEPARERES - DET KOSTER MANGE PENGE, SOM ALLE 'LIGGER UNDER JORDEN'. KUNNE MAN BRUGE DET SOM LØFTESTANG TIL NOGET ANDET OG BEDRE?

Kloakseparering. Lyder ikke særlig sjovt vel? Det er det heller ikke - når regningen på et tocifret millionbeløb er betalt, og det eneste synlige resultat er to nye dæksler i vejen. Til gengæld er det en nødvendighed for at undgå overløb med spildevand i vandløb og søer, og samtidig undgå at få rent regnvand på renseanlægget. Men kunne man gøre noget andet og sjovere med de mange millioner? Det har Orbicon sat fokus på og arbejder pt. sammen med blandt

andet Hedensted Spildevand og Hedensted Kommune om at udvikle landsbyen Uldum, som netop står over for kloakrening inden for en årrække. Når man fjerner regnvand fra kloaknettet, skal der etableres plads til vand på overfladen, og det giver mulighed for at skabe nye grønne, rekreative områder. Så det er en slags win-win-projekt.

For det er ikke kun forsyningsselskaberne, der skal investere. Kommunerne skal opretholde velfærdssystemet, og det kræver, at borgerne kommer til

at spille en langt mere aktiv rolle. En udvikling som allerede er i gang flere steder. Medborgerskab kunne man kalde det.

Hør hvad driftschefen fra **spildevands-selskabet**, konsulenten fra **kommunen** og landskabsforvalteren fra **rådgivnings-virksomheden** ser af muligheder. Derudover kan du blive klogere på, hvorfor udvikling af lokalsamfundet også hænger sammen med rehabilitering og folkesundhed, ifølge rådgiveren fra et **behandlingscenter**.

ULRIK FOLKMANN

Driftschef ved Hedensted Spildevand

Hvorfor er det interessant for jer at indgå i samarbejde om utraditionelle løsninger?

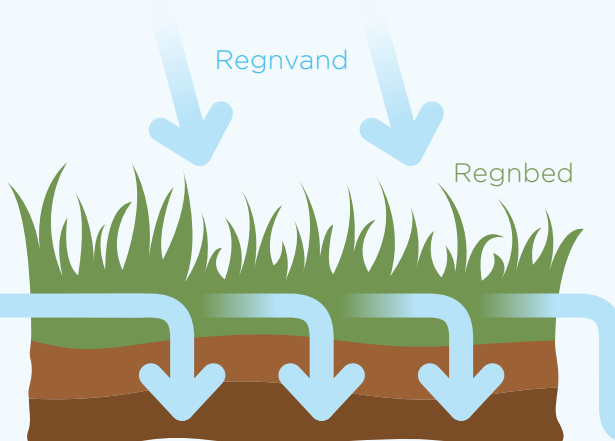
Vi synes, det blevet for dyrt med den traditionelle løsning af kloakering, og derfor er det interessant at anskue det på en alternativ måde. Hvis altså det lykkes os at få inddraget borgerne i samarbejde med kommunen. Men det er også en lidt tung proces, fordi vi skal have fat i foreninger og gøre det attraktivt for dem at være med til at vedligeholde og udvikle byen i forbindelse med overfladevand.

Hvad er udfordringen?

Især for Hedensted Spildevand er det en ny måde at tænke på. Vi har gjort det på en bestemt måde gennem mange år, men vi står med en ny udfordring. Vi skal have regnvandet væk fra byerne, og det er ikke alle steder, vi kan grave os ud af det – det bliver i hvert fald ekstremt dyrt. Derfor er vi nødt til at inddrage borgerne, borgernes haver og vejarealer.

Hvilke muligheder ser du?

Det giver også en række muligheder, fordi borgerne indgår ved at vedligeholde bassinerne. De får til gengæld nogle grønne områder, som de kan bruge – uden de skal betale for det. I bund og grund får vi forhåbentlig nogle bedre byer. Det er en lang proces, hvor vi er i gang med forarbejdet. Vi oplever stor interesse for det, og det skal nok lykkes. Men det er ikke noget, der sker over natten.

CHRISTINA RYTZ HERMANSEN

Kultur -og fritidskonsulent i Hedensted Kommune

Hvad lægger du i begrebet lokalt?

Samarbejde, fællesskab og noget nært. Noget der lægger én meget på sinde. Jeg tror, der i øjeblikket er en udvikling, hvor man værner mere om de lokale faciliteter, værdier og muligheder end tidligere, hvor man tog det mere for givet. Dengang havde alle små byer en hal, en skole og en købmand. Det kan man ikke være sikker på længere. Man kan ikke forvente at have en masse faciliteter, med mindre man støtter op om det.

Hvilke muligheder ser du i et samarbejde med blandt andet forsyningen, hvor håndtering af regnvand bliver til et grønt borgerprojekt?

Det er enormt spændende. I stedet for at borgerne bliver irriterede over, at der skal graves, så kan vi både få et bedre projekt, og vi kan få borgerne til at støtte op om det. Det handler om at se borgeren sammen med opgaven og samskabe med dem. Det er noget, vi som kommune får mere og mere fokus på – at bevæge os fra en traditionel serviceinstitution til samarbejdspartner. Borgerne skal ikke løse alle opgaver, men hvis vi skal opretholde velfærdssamfundet – og bevare lokalsamfundene – bliver vi nødt til at hjælpe hinanden.

Hvilket potentiale ser du i Uldum?

Jeg ser muligheder for at skabe nye udendørs faciliteter for borgerne. I Uldum har vi mulighed for skabe noget unikt i forbindelsen med kloakering. Det kunne være at ændre en eksisterende natursti til en slags naturvidenskabelig legeplads, hvor opdæmning og afledning af overfladevand kan anvendes som en fysisk aktivitet og som læring om vand. Der er selvfølgelig altid en risiko for, at projekter bliver mere komplicerede, når man inddrager mange interessenter, men jeg tror, at vi skaber bedre løsninger, når vi inviterer borgerne ind allerede i idéfasen fremfor at fremlægge et færdigt projekt. Som ansat i kommunen er det helt klart sjovere at arbejde med en mere samskabende dagsorden, som giver værdi for borgeren og kvalificerer slutproduktet.

JACOB DAHL-HESELKILDE

Landskabsforvalter i Orbicon og én af forfatterne til bogen 'Innovativ klimatilpasning med borgerne - håndbog til bæredygtig omstilling'

Hvilken udvikling er i gang inden for borgerinddragelse?

I 1980'erne var processer generelt meget top-downstyret, og borgerinddragelse var ikke særlig udbredt. Det er løbende gået op for kommuner, forsyninger med videre, at det ikke er den mest hensigtsmæssige måde at gribe projekter og processer an på. Behovet for at arbejde med klimatilpasning har skubbet på processen. I takt med, at vi flytter mange projekter - for eksempel håndtering af regnvand - over jorden, begynder borgeren også at få en holdning. Det giver til gengæld også anledning til at inddrage borgeren og hente viden om deres hverdag og lokalområde. Udviklingen er i gang mange steder, men det er en kulturforandring - en ny måde at gribe projekter an på, og derfor er det en udvikling, som langt fra er i mål.

Hvilken betydning har det for projekterne, at borgerne inddrages?

Det giver nogle robuste løsninger både i den anlægstekniske forstand, fordi der opnås et stort kendskab til lokalområdet, og samtidig åbner det mulighed for, at borgerne kan være med til at drifte - for eksempel ved at en grundejerforening 'adopterer' et regnbed, hvor de til gengæld får et grønt område. På den måde kan vi forvalte de offentlige udgifter smartere. Samtidig kan der etableres et inddragende og mere positivt forhold mellem borger og myndighed, som fremtidige projekter kan drage nytte af, og det er ret unikt.

JENS PETER JENSEN

Rådgiver ved MarselisborgCentret - rehabilitering, forskning og udvikling

Hvad betyder begrebet 'lokalt' for dig?

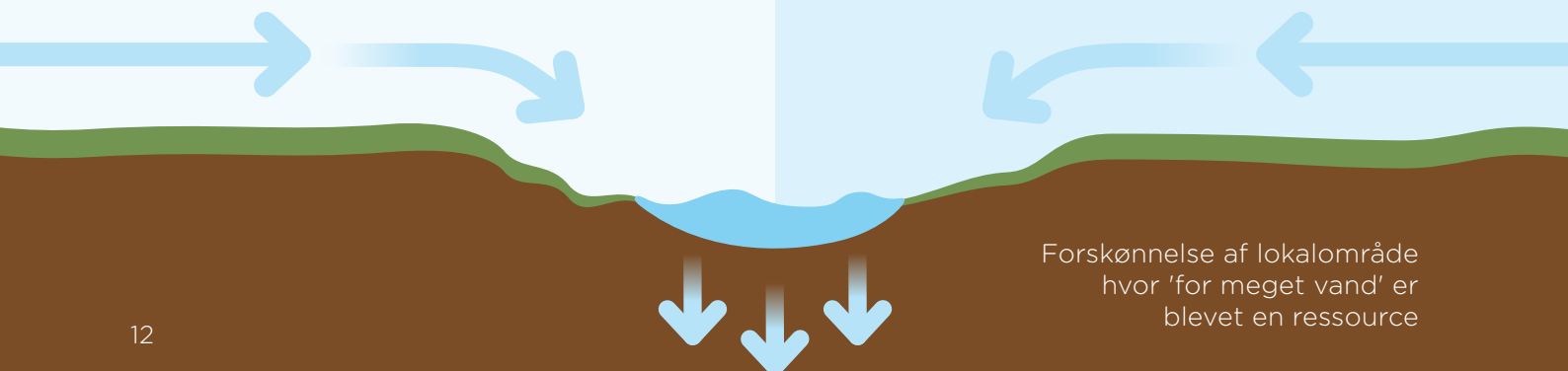
Nærhed, fællesskab og først og fremmest samvær. Man kan få enhver med lægelig uddannelse til at bekræfte, at fællesskab er sundhedsskabende.

Er 'lokalt' vigtigt i arbejdet med patienter?

I mange år har vi fjernet patienter fra deres dagligdag, når de skulle i behandling. Det giver nogle temmelig syrede resultater - vi ser stadig eksempler på ældre mennesker, som bliver til sygehuszombier på et øjeblik, når de bliver indlagt. Vi skal huske, at sundhedsvæsenet er der for at bidrage til raskheden hos folk og ikke for at sygeliggøre. Der er meget stor helingskraft hos de fleste. Den skal vi bygge på.

Hvad betyder grønne områder for rehabilitering?

De, der arbejder med rehabilitering af krigsveteraner med PTSD og andre svære skader, kan ikke arbejde ordentligt, hvis ikke en stor del af rehabiliteringen kan foregå udendørs. Andre steder ser vi, at kontakter på tværs af generationer i forbindelse med rehabilitering bliver meget lettere, når rehabiliteringen tager udendørs redskaber og arealer i brug. Alfa og omega i enhver form for rehabilitering er, at vi ikke sygeliggør eller gen-sygeliggør folk - det er lettere og mere naturligt at bruge den tilgang udendørs i grønne arealer. Vi kan også kombinere rehabilitering med helt almindelige aktiviteter. Det er jo fint, at rehabilitering kan være en sideeffekt af havearbejde.

Forskønnelse af lokalområde hvor 'for meget vand' er blevet en ressource

PÆDAGOGEN, PATTEGRISEN

PIZZAEN

Efter flere år med hobby-catering satte Ole Christian Olesen alt ind på at vinde jydernes pizzahjerter - og opdrage til at stille krav til det, de putter i indkøbskurven og munden.

”Vi skal sgu forholde os det, vi spiser,” siger han.

De lokale råvarer er hele fundamentet for Oles Gård.

LIDT OM OLE

- Gift og har tre børn.
- Uddannet pædagog.
- Bor, ejer og arbejder på Oles Gård, lidt uden for Hammel i Favrskov Kommune.

www.oles-gaard.dk

OLE OM:

Natur

Fedt – mere af det. Den uspolerede, udyrkede natur. Men også naturen, som vi bruger til noget. Mine grise er her for at ende deres dage på en pizza, så på den måde, er der ikke noget romantisk over det. Men jeg kan se i øjnene på dem, at de har det godt indtil da.

Mad med historie

Mad med en god historie smager bedre, men det er råvarerne, der skal bære det. Der er lidt for mange, der 'nasser' på for eksempel ordet lokalt uden at have hjertet med. Det har jeg altså ikke respekt for.

Bæredygtighed

Det er grundpillen i min virksomhed. Det er det, der er hele drivkraften, og det var det også, da jeg byggede vores hus. Jeg tog orlov i et år, og der var en stor grad af idealisme over byggeriet. Man må jo begynde med sig selv.

Drømme

At gøre en forskel for så mange som muligt – og være i stand til at leve af det. Det begyndte som et hyggeprojekt, men det må gerne være større. Måske en dag åbne en restaurant, hvor der er endnu større mulighed for at lade historien spille en rolle.

Livret

(Pause). Mad med kærlighed. Mad som er en oplevelse og nærmest en åbenbaring. Men jeg kommer også til at tænke på min mors frikadeller, lidt for kogte gulerødder og hvid sovs. Og så selvfølgelig pizza.

Men hvorfor pizza? Er det spørgsmål, der først trænger sig på. Det er jo i sig selv egentlig ikke særlig lokalt. Ole smiler. Vi sidder i gangen i det gamle stuehus, som er omdannet til køkken, lager og et modningsrum på førstesalen på den lille ejendom, som både er arbejdsplads og hjem. Det nye (bæredygtige) stuehus har han selvfølgelig selv bygget. Pizza var den rene tilfældighed. Han havde længe gået med drømmen om at gå 'all in' med sit madprojekt, og han kiggede derfor mod den aarhusianske festival NorthSide, hvor netop bæredygtighed og gode råvarer er omdrejningspunktet. Værdier, der passer godt til Ole. Han sad sammen med familien og talte om, hvilken madbod der manglede, og hans svigerinde foreslog pizza. Haps – den greb Ole straks, fik aftalen i hus med NorthSide, og så sidder vi her halvandet år senere, hvor hans madeventyr flyver afsted. Det er nok det, der kendetegner Ole Christian Olesen mest – der er ikke langt fra tanke til handling, og han er ikke hæmmet af indgående viden om hverken kokkekunst eller landbrug. Han er bare en mand med en mission. En madmission.

"Jeg var meget optaget af Claus Meyers projekt med at ændre på danskernes madvaner, og det er egentlig i det spor, jeg fortsætter. Han har været med til at flytte noget, men der er stadig lang vej endnu. Som inden for mange andre områder er Danmark også ret delt på dette punkt, og derfor passer det mig godt at bo lidt uden for Hammel, som ikke just er centrum for noget som helst. 'Men vil folk køre for at hente pizzaer', spurgte min bankmand. 'Ja', svarede jeg, selvom jeg ikke anede noget om det," fortæller han.

Men det har vist sig, at det gider de godt. Oles pizzaer er blevet en kæmpe succes.

"Pizzaen er spændende, for du kan nærmest købe dem på hvert gadehjørne

i enhver by i Danmark, men det er ofte udført med laveste fællesnævner. Jeg har selv spist massevis af dårlige pizzaer, men også derfor var det sjovt at genopfinde den og forhåbentlig give folk en aha-oplevelse. Vi bruger for eksempel kartofler og ikke tomatsovs," siger han.

Da jeg ankom stod han midt på gårdspladsen, i færd med at forbage pizzabunde i den mobile pizzaovn, som hænger bag på en hvid Mercedes Vito-varevogn. Vejret sætter snart en begrænsning for den udendørs bagning, så det passer fint med, at den nye pizzaovn, som er bygget på siden af det gamle stuehus, snart er klar til indvielse. Ole havde faktisk glemt vores interviewaftale, men han overlod straks bagningen til de to nyeste ansatte – to unge gutter med 'ild i røven' og som også brænder for projektet. Sætter sig ned og straks nærværende og fokuseret på scene-skiftet. For det handler ikke kun om at sælge pizzaer – det handler lige så meget om at fortælle historien igen og igen.

SLUT MED LORTEMAD

Ole Christian Olesen er hverken uddannet landmand eller kok, og interessen for mad er heller ikke noget, han har med hjemmefra. Han er faktisk engang kommet til at fornærme sin mor ved at sige, at hendes generation har svigtet, når det kommer til at overlevere madtraditioner. Til gengæld har han arbejdet i køkkenet på en højskole et år, hvor interessen for alvor blev vakt, og så er han en rigtig iværksætter. Han er ikke bange for det ukendte. Derfor begyndte han, uden at ane hvad det indebærer, at holde grise og køer, som alle ender deres dage på en pizza.

"Det er ud fra en filosofi om, at vi skal vide, hvad vi putter i munden, og det smager altså bedre, når dyrene har haft det godt. Jeg kigger dyrene i øjnene hver

“Det handler om, hvordan vi mødes om måltidet. Der har vi noget at lære fra syden”

dag, og jeg ved, at de trives. Det næste bliver, at vi også selv dyrker grøntsagerne, men indtil videre køber jeg dem i nabolaget eller i næstnabolaget. Jeg bliver nødt til at bygge stille og roligt på, selvom jeg har lyst til at gøre det hele på én gang. Durummelet til pizzadejen er det eneste, jeg ikke kan få i Danmark, så det kommer altså fra Italien. Det indrømmer jeg gerne. Men resten af melet er lokalt. Det er det eneste, der giver mening for mig,” siger han.

Ole er egentlig uddannet pædagog, og umiddelbart er der temmelig langt fra pædagog til pizza, men det er ikke tilfældet. I hvert fald ikke for denne pædagog.

”Det handler om at sætte ind tidligt og påvirke børnene, og det er vigtigt for mig at give mine børn nogle gode madvaner. Det er ikke helt nemt, når de er små, for de synes jo, at røde pølser smager godt.

Der er jeg firkantet, så det får de altså bare ikke. Men som de bliver større, er de helt med på den. Det handler jo også om, hvordan vi mødes om måltidet, og der har vi virkelig noget at lære fra syden – som for eksempel Italien. Der er en hel kultur omkring det, og den vil jeg gerne være med til at udbrede,” siger han.

Eventyret begyndte altså i en pizzabod på en festival, hvor det dog kan være lidt svært at få solgt en historie om bæredygtighed og lokale råvarer sammen med aftensmaden til en festivalgæst, der nok også har fået et par fadøl inden for vesten. Herefter gik det stærkt. Cateringforretningen, som favnede bredt, blev skåret ind til benet, og i dag kører der kun pizzaer ud fra Oles Gård, på frost til Salling Supermarked, Brugsen i Ry og et par andre steder og så ellers ’live’ – bagt fra den mobile pizzaovn. På madfestivaler, til runde fødselsdage, og

som for nylig til indvielsen af Dome of Visions på Aarhus Ø – et nyt mødested om bæredygtighed.

VI SKAL ALLE HAVE ILDEN

Forbagte pizzabunde bliver fragtet ind i køkkenet, hvor to kokke kaster fyldet på med erfaren håndlag, tilfældigt og samtidig umådeligt præcist. Færdigbagte pizzaer pakkes og lægges i brune, bæredygtige pizzakasser – klar til at komme hjem på aftenbordet som et nemt måltid – med mange tanker bag. I alt er fem ansatte i gang denne blæsende onsdag. Og der er fart på.

”Vi er efterhånden mange ansatte, men det er mit navn, der er på spil, og derfor er det også på min måde. Men det er helt afgørende for mig, at dem, der arbejder her, har ilden – at de brænder for det. Det er ligegyldigt, hvad der står på deres cv. Jeg skal jo ikke have en gammel rotte af

FRA OLES FACEBOOKSIDE

I mandags kørte Ole 20 tykke grise til slagting hos Kurt og Arne i Aidt (med Michael og Lenes traktor). Onsdag kom kødet tilbage på gården, hvor Anja har taget sig kærligt af det. Noget blev braiseret og andet lavvarmet ved 66 grader i 6 timer – begge dele med øl, friske urter, citronskal og honning fra vores egne bier. I dag bliver kødet skåret af Anja, lagt på pizzaerne af Søren og Steffen, og mellem kl. 16 og 18 står Jeppe klar til at sende pizzaerne med dig hjem.

en kok med – ham ville jeg aldrig kunne lære noget,” siger han.

Derfor bliver næste skridt også at få hjælp til det administrative, men samtidig skal økonomien følge med.

”Jeg vil gerne se det vokse, men jeg skal også selv kunne følge med. Jeg skal ikke ende med at være ham, der kun sidder inde på kontoret og kigger på regninger og fakturaer. Det fedeste er både at være ude ved dyrene, at formidle historien og bage pizzaen – at se det udvikle sig. Lige nu kommer vi langt med naturalier – jeg låner for eksempel naboens traktor for et par pizzaer. Han og jeg deler ikke holdning til landbruget, men derfor kan vi være lige gode venner. Det handler ikke om, at alle skal mene det samme som mig, men mit mål er altså at være med til at skabe forandring nedefra. Derfor er det en langsigtet plan,” siger han.

Til operationsborde og

Skulle du være så uheldig en dag at blive ramt af en blodprop, så kan du til gengæld være heldig med, at LEO Pharma fremstiller det blodfortyndende medicin innohep®, som bliver anvendt på operationsborde i hele verden. Det består af heparin, der stammer fra restproduktet mucosa, som slagterierne udrenser fra svinetarme. Når heparinen er udvundet på LEO Pharmas fabrik i Esbjerg, står de med endnu et restprodukt – og temmelig meget af den. Hele 85.000 tons processpildevand. Det kunne de vælge at sende til destruktion, men i stedet er det gennem snart årtier blevet benyttet som gødning hos landmænd i Midt- og Vestjylland.

”For mig at se, er det en livscyklus. Restproduktet kommer tilbage til den landmand, der i første omgang leverede svin til slagteriet. Derfor giver det rigtig

god mening. Derudover er det spændende at få mulighed for at videreudvikle på et restprodukt, som ellers skulle brændes af,” fortæller Hans Mortensen, der er site manager hos LEO Pharma i Esbjerg.

85.000 TONS OM ÅRET

Det virker ellers på mange måder noget fjernt, at der bliver fremstillet livsvigtig medicin, når man kommer kørende til LEO Pharmas fabrik i Esbjerg. Den ligger i et stort industrikvarter, og foruden nogle biler parkeret ved den indhegnede indgang, så kommer her kun en måge nu og da, foruden lastbiler. Dem kommer der til gengæld mange af – mellem otte og fjorten om dagen, og det bliver til 2.500 lastbiler om året. Fra slagterier til LEO Pharma transporterer de restproduktet mucosa, som pumpes i fabrikkens store tanke. Herfra udvindes der 125 g heparin

pr. 1.000 kg mucosa, og det er så den første af tre processer, før medicinen er klar. Hele processen tager et år, men efter de første 24 timer har LEO Pharma 2-400 tons spildevand. Det er HedeDanmarks ansvar at fragte det væk, så produktionen kan køre. Først køres det til tanke rundt om i nærområdet, og om foråret kan det så nedfældes på landbrugsjord.

”Det er et godt organisk gødningsprodukt, som giver positiv effekt i marken og erstatter kunstgødning. En del af det leveres også til biogas, men ellers er det anvendt på landbrugsjord i mange år. I begyndelsen var folk skeptiske overfor at anvende rester fra svinetarme, men i dag er det et kendt og anerkendt produkt,” fortæller Thomas Fredslund Byriel, der er projektleder i HedeDanmark.

”Der er løbende foretaget markforsøg både i samarbejde med Jysk Landbofor-

FRA RESTER AF SVINETARME UDVINDER LEO PHARMA VÆRDIFULD BLOD-FORTYNDENDE MEDICIN. DET GIVER ÅRLIGT 85.000 TONS PROCESSPILDEVAND, SOM KUNNE SENDES TIL DESTRUKTION. I STEDET ANVENDES DET LOKALT SOM GØDNING OG ER IKKE LÆNGERE SPILD – DET ER EN RESSOURCE.

◀ Hans Mortensen på fabrikken i Esbjerg. Hans overtog ansvaret for den tidligere fabrik i 2004. I 2012 åbnede så den nye, moderne fabrik, som hver dag modtager restproduktet mucosa i 5-10 tankvogne med 30 tons i hver.

landmandens marker

ening og Københavns Universitet, for det er helt afgørende for os at være åbne om de produkter, der anvendes,” fortsætter han.

Thomas Fredslund Byriel opgave består i at indgå aftaler med landmændene, få markerne godkendt til anvendelse af gødningen, sørge for aftagningslagre og indgå aftaler med maskinstationer, der flytter produktet. Derudover besøger han løbende landmænd og informerer om produktet. Der er i alt 370 landmænd i kartoteket. Gødningsværdien i Fertigro® erstatter cirka 1.650 tons kunstgødning.

FERTIGRO® OG FERTIFEDT®

I begyndelsen hed gødningsproduktet det, det er; mucosa restprodukt. Ikke et super spændende navn og heller ikke særlig salgbart. Derfor gjorde HedeDanmark og Hans Mortensen det, der er kendetegnet ved samarbejdet – de videreudviklede.

”På et tidspunkt hed det sig, at LEO Pharma spredte svinerester på markerne, og selvom det ikke er forkert, så er det en negativ måde at fortælle om et produkt, der rent faktisk er godt. Derfor udviklede vi navnet Fertigro®; det fortæller historien om, hvad produktet gør. Vi har fået nemmere ved at kommunikere til landmanden og til omverdenen om, hvad produktet stammer fra, og hvilken værdikæde, det er en del af,” fortæller Hans Mortensen.

Næste udviklingsstep er produktet Fertifedt®. Det er det fedtlag, der flyder ovenpå, når restproduktet er lagret i tanke. Lige nu arbejdes der med forsøg, hvor fedtlaget udskilles og bliver et slags luksusprodukt til biogas.

”For biogasanlæggene vil det betyde, at de kan få et godt produkt, som kan leveres løbende hele året. Det er netop det, der er spændende ved at arbejde med LEO

Pharma. Det handler om at optimere og udnytte restproduktet på den mest optimale måde,” siger Thomas Byriel.

Tekst: Inge Spliid Bech

Foto: John Randeris

LEO Pharma

Lægemedelvirksomhed, der blev grundlagt i 1908 og er ejet af LEO Fondet. I 2012 stod heparin-fabrikken i Esbjerg klar. Her modtager fabrikken slimhinder fra 60 mio. grise – da der ’kun’ slagtes 20 mio. i Danmark om året, kommer resten fra ti andre lande.

Anh Lês *grønne åndehul* på stenbroen

” Når man tager et rodsrud fra et figentræ, så visner det først. Men så kommer der alligevel liv i det, og man kan få det til at spire og gro. Det tager seks-syv måneder at lave sådan et rodsrud til et selvstændigt træ. Jeg elsker det og laver alt for mange af dem, så jeg er begyndt at give dem som gave,” fortæller en glad Anh Lê.

Fascinationen er så meget større, fordi hun ikke troede, hun havde grønne fingre – på trods af, at urter og grøntsager fylder meget i hendes arbejdsliv.

”Mine pottedplanter døde altid inde i huset, men da jeg så rykkede udenfor og begyndte at dyrke planter her i haven, så

groede det helt fantastisk,” fortæller Anh Lê, mens hun viser rundt i sin grønne oase i villakvarteret på Frederiksberg og klipper friske urter til forårsruller, som hun har lovet at lave senere.

Det hele begyndte for halvandet år siden, hvor hun så en byhave fra New York på nettet og straks tænkte, at sådan én ville hun også have.

PLANTER PÅ PLANKEVÆRKER

Allerførst fik hun fjernet asfalten i den lille gård og skrælet en halv meter forurenede jord af. Så blev der fyldt op med ny jord, og hun købte højbede og plantevægge til at sætte på plankeværkerne.

”Der var ikke nok plads, så jeg besluttede, at jeg ikke ville nøjes med at udnytte det vandrette areal, men også de lodrette flader, hvor jeg har plantevægge der er fyldt med spiselige urter – undtagen lige en efeu,” fortæller hun.

Plantevæggene er geniale, fordi de kan sættes op på steder, hvor der er meget lidt plads. For eksempel på en altan, hvor man faktisk kan dyrke rigtig mange spiselige urter på meget lidt plads.

”Jeg vil så gerne have folk til at blive klar over, at det både er en reel mulighed, og at det er sundt og giver stor glæde at dyrke sine egne urter og grøntsager, selv når man bor i en lille lejlighed,” siger hun.

DEN VIETNAMESISKE MADGURU ANH LÊ HAR SEKS RESTAURANTER, SÅ HUN HAR RIGELIGT AT GØRE I SIN DAGLIGDAG. ALLIGEVEL HAR HUN TAGET SIG TID TIL AT OPDYRKE DEN MEST FANTASTISKE OASE VED SIT HUS PÅ DET INDRE FREDERIKSBERG I KØBENHAVN. DE VIETNAMESISKE URTER, FIGENTRÆERNE, ÆBLETRÆERNE, VINRANKERNE OG BÆRBUSKENE GIVER INDRE RO OG GLÆDE TIL ET FAMILIELIV MED TRE GENERATIONER.

Anh Lês plantevægge kommer fra den portugisiske virksomhed Minigarden. De er udviklet af en portugisisk gartner, der gik på pension og besluttede sig for at skabe liv på nogle kedelige mure i sin egen have. Systemet består af plantekasser, der kan stakkes oven på hinanden op ad en væg. De fremstilles, så de kan anvendes til at dyrke fødevarer og breder sig lige nu som en steppebrand over hele verden.

ELSKER TRÆER

Mens plantevæggene er dedikerede til et utal af urter, både vietnamesiske og skandinaviske, så er der træer i resten af haven: Fem små æbletræer, to pæretræer, to blommetræer og et større antal figentræer.

Måske kommer kærligheden til træerne fra hendes far, der i sin tid var plantageejer i Vietnam. I 1970'erne blev familien nødt til at flygte, og Anh Lê var fem år,

da hun i 1979 kom til Danmark sammen med sin familie.

”Som lille boede jeg i Saigon, så jeg er ikke vokset op i min fars plantage. Men jeg tror, at plantageejere er mere glade, og jeg får en kæmpe glæde ud af træerne.”

Efter ankomsten til Danmark drev hendes forældre en grillbar i Aabybro i Nordjylland i 17 år. Anh Lê hjalp til med at ekspedere og lave mad. Efter nogle år med

TO MEGATRENDS MØDES PÅ EN LODRET FLADE

Anh Lês have er et fantastisk godt billede på en tendens, der i øjeblikket breder sig over hele verden. Det fortæller Lotte Andreasen, som er en dynamisk trendspotter, agitator for alt grønt og dansk agent for plantevægs-producenten Minigarden.

”Plantevæggene er et resultat af to megatrends, der støder sammen. På den ene side er der en kæmpe interesse for at få naturen ind i byerne. Alt skal være grønnere, og folk vil gerne selv dyrke noget de kan spise. Den anden megatrend er en centraliseringsbølge. Når der byg-

Lotte Andreasen

projektarbejde i Vietnam virkelig gjorde hun i 2003 sin drøm om en vietnamesisk restaurant, da hun sammen med sine brødre åbnede LêLê på Vesterbrogade i København.

Det blev en gigantisk succes, og i dag ejer hun seks restauranter. Der er nok så gøre til, at hun kunne arbejde i døgndrift, så det er et meget bevidst valg, at hun bruger tid i haven.

”Det er her, jeg kobler af. Det er min meditation at arbejde i haven, at passe planterne, få figentræerne til at gro og så videre. Der er nogle kokke, som gerne vil have deres egen gård, men det ville blive for stor en mundfuld for mig. Så skulle jeg have nogen til at gøre arbejdet for mig, og så er det jo ikke sjovt. Jeg dyrker haven,

fordi det giver mig glæde, og fordi det spreder glæde til andre.”

Glæden går videre til de tre generationer af familien, som hun lever sit liv sammen med i familiekollektivet på Frederiksberg. Børnene leger i haven, og hendes forældre er med til at passe planterne og bruge de mange bær, frugter, urter og grøntsager.

ET LILLE STYKKE HIMMEL

Rundturen i haven er ved at være færdig. Kameraet er fyldt med farverige naturbilleder fra et åndehul på stenbroen, og Anh Lê's kurv er fyldt med friske urter. De bliver vasket ved en udendørs vask, anrettet smukt på et fad, og så sætter hun sig for at lave et par ruller med lidt kylling.

Det er tydeligt, at hun har pakket urter og kylling ind i rispapir tusindvis af gange. Det foregår med stor koncentration og kærlighed, og hun ved lige præcis, hvor hun skal placere de smukke blomster for at lave en rulle med et fantastisk farvespil.

Så fremtryller hun en skål med lidt dypelse, og vi er klar til en himmerigs-mundfuld.

”Det smager godt, ikke? Jeg elsker min have. Den gør mig så glad, og det bedste af det hele er, at det kan spises alt sammen.”

Tekst og foto:

Poul Erik Pedersen, freelancejournalist

ges supersygehuse og store skoler, kommer der hurtigt til at mangle vandrette kvadratmeter, og derfor kommer en kvadratmeter til at koste spidsen af en jetjager. Det er grunden til, at bybefolkningerne rundt om i verden har været lynhurtige til at tage plantevæggene til sig. Der er nemlig masser af lodrette flader, hvor byboerne kan dyrke og høste fødevarer,” konstaterer Lotte Andreasen.

Vi har også lige tjekket med en grøn ekspert, at det nu også er helt i orden med disse nye plantevægge. Det er Peder Lund, der er faglærer på Jordbrugets UddannelsesCenter Aarhus i Beder. Han underviser i etablering og pleje af byhaver og har medvirket til at opbygge flere plantevægge.

”Der er ikke de store udfordringer i at etablere en plantevæg. Man skal

vælge den rigtige jord, de rigtige planter og sørge for ordentlig pasning med vand og gødning. Og er der meget skygge på væggen, skal planterne kunne tåle skygge. Hvis man dyrker spiselige planter, skal man sikre sig, at plantevæggen er egnet til det. Tager man højde for disse ting, kan man have en fin plantevæg i mange år. Det er bare med at komme i gang,” fastslår Peder Lund.

HEDESELSKABET

Grøn innovation siden 1866

VALG TIL HEDESELSKABETS REPRÆSENTANTSKAB

Ifølge Hedeselskabets vedtægter og forretningsordenen for repræsentantskabet afholdes der ordinært kredsvalg til repræsentantskabet inden den 1. april 2017.

Repræsentantskabet består af 48 kredsmedlemmer, hvoraf halvdelen er på valg hvert andet år. Det betyder, at der ved kredsvalget i 2017 skal vælges 24 medlemmer.

Alle de nuværende repræsentantskabsmedlemmer, der er på valg, har ønsket at genopstille. Se oversigten til højre.

Ønsker man som medlem at opstille eller genopstille en kandidat til valget i den kreds, hvor medlemmet har stemmeret, er der deadline den 15. februar 2017. For at en kandidat kan blive opstillet til valget, skal følgende kriterier være opfyldt:

- Kandidaten skal være medlem af Hedeselskabet. (Der gøres opmærksom på, at stemmeret kræver kontingentbetaling inden den 15. januar 2017).
- Kandidaten skal have fast bopæl i opstillingskredsen på valgtidspunktet.
- Kandidaten må ikke være fyldt 70 år inden den 24. april 2017
- Kandidaten skal acceptere at blive opstillet.

Inden den 15. februar 2017 fremsendes ønsket om at opstille en kandidat samt navn og adresse på vedkommende skriftligt pr. brev til Hedeselskabet, Klostermarken 12, Postboks 91, 8800 Viborg mærket Repræsentantskabsvalg eller på e-mail til valg2017@hedeselskabet.dk

Såfremt der er flere kandidater end ledige pladser, vil der inden den 1. marts 2017 blive udsendt en stemmeseddel med navnene på de opstillede kandidater og med eventuelle indstillinger fra og navne på forslagsstillerne. Stemmesedlerne tilbagesendes i udfyldt stand inden den 1. april 2017.

Valgperioden er fire år. Dog ophører hvervet som medlem af repræsentantskabet, ifølge vedtægterne, ved slutningen af det første ordinære repræsentantskabsmøde efter medlemmet er fyldt 70 år.

Suppleringsvalg:

Svend Erik Jakobsen, Region Nordjylland, falder for aldersgrænsen og udtræder derfor af repræsentantskabet ved afslutningen af årsmødet 2017. Svend Erik Jakobsens valgperiode er frem til 2019.

Ifølge Hedeselskabets forretningsorden for repræsentantskabet betyder det, at repræsentantskabet kan vælge et valgbart medlem til det ledige mandat for resten af perioden. Dette vil ske på årsmødet i 2017.

Jørgen Skeel

Formand for repræsentantskabet

Lars Johansson

Koncernchef

REPRÆSENTATSKABSMEDLEMMER SOM ER PÅ ORDINÆRT VALG 2017

Region Nordjylland

Jesper Høstgaard-Jensen

Villig til genvalg

Lone Færch

Villig til genvalg

Niels Jørgen Pedersen

Villig til genvalg

Region Midtjylland

Anders Chr. Wegger

Villig til genvalg

Bolette van Ingen Bro

Villig til genvalg

Henrik Herold

Villig til genvalg

Janus Skak Olufsen

Villig til genvalg

Lone Andersen

Villig til genvalg

Region Syddanmark

Anders Bjørnshave Hansen

Villig til genvalg

Benny Ravn Bonde

Villig til genvalg

Henrik Bertelsen

Villig til genvalg

Jørgen Graulund Jørgensen

Villig til genvalg

Knud Strøm

Villig til genvalg

Peder B. Corneliussen

Villig til genvalg

Peter Gæmelke

Villig til genvalg

Ulrik I. Bernhoft

Villig til genvalg

Region Hovedstaden

Birgitte Brinch Madsen

Villig til genvalg

Stig Pastwa

Villig til genvalg

Torben Huss

Villig til genvalg

Region Sjælland

Carl Boisen Thøgersen

Villig til genvalg

Henrik Høegh

Villig til genvalg

Henrik Fabienke

Villig til genvalg

Kim Enemark

Villig til genvalg

Peter Melchior

Villig til genvalg

Tak for i år!

Gennem 2016 har der været fuldt booket til næsten alle medlemsarrangementer, og vi har været langt omkring. Fra Lille Vildmosen i Nordjylland, over egeskove på Fyn til Kastrup Havn på Amager. Vi har besøgt Baldersbæk Plantage, som har en vigtig plads i Hedeselskabets historie, oplevet det fantastiske klimatilpasningsprojektet sØnæs i Viborg, fisket ved Skjern Å, været på jagt i C.E. Flensborg Plantage og stået ansigt til ansigt med hårdtarbejdende hedebonder på Skovgaard Museet i Viborg.

Solen har skinnet på os – og indimellem har vi måttet tage til takke med regnvej.

Tusind tak til alle jer, der har været med til at gøre medlemsarrangementerne i 2016 til en perlerække af oplevelser. Vi glæder os til at byde inden for – eller uden for – til en række unikke oplevelser i 2017. Tag endelig en nabo, et familiemedlem eller en ven med til et af vores arrangementer – de er gratis i følge med et medlem.

Det nye program er medsendt dette nummer af Vækst, og vi åbner for tilmeldingerne torsdag den 8. december 2016 klokken 08.00

HUSK, at Hedeselskabet opkræver det årlige medlemsgebyr på 200 kroner ved årsskiftet. Er du ikke allerede tilmeldt PBS så husk at tilmelde dig ved betalingen i din bank.

Naturen fra en sidevogn

Birgitte Sandahl Bogner kunne lige så vel være gået i faderens fodspor og have søgt ansættelse ved Hedeselskabet, men Knud Sandahl Skov gjorde det klart for hende og broren Søren, at de ikke skulle forvente at blive forfordelt. Nepotisme var ikke hans kop te. Måske derfor blev Birgitte sygeplejerske, men interessen for det, Hedeselskabet arbejder med, har hun altid haft.

”Vi kan sagtens køre om omvej på 1.000 km på en tur ned i Europa, fordi vi skal se Carl den Stores eg et sted i Tyskland. Det er jo lidt fjollet, men det er helt sikkert noget, jeg har arvet fra min far,” fortæller hun.

UNDER STJERNERNE PÅ HIMLEN

Året er 1953 og toårige Birgitte kigger op på stjernehimlen. Det smukke syn akkompagneres af støjen fra farens motorcykel,

hvor hun ligger i sidevognen og er på vej hjem efter endnu en tur ud i felten.

”Vi blev ofte taget med ud i marker og vandløb, både når han var på arbejde, og når vi var på ferie rundt i landet. Enten måtte vi kigge på, men vi blev ofte sat til at hjælpe med at holde, når der skulle måles op. Han var meget begejstret for sit job, og det smittede af på os. Det har så også betydet, at vi har fået en masse kulturoplevelser, fordi vi mødte folk med meget forskellige levevilkår,” siger hun.

Birgitte Bogner smiler ved tanken om de mange barndomstimer spenderet i et eller andet vandløb et sted i Jylland. Hun sidder i stuehuset på sit lille landbrug lidt uden for Mariager. Hun og manden Ivan Bogner deler den fælles interesse for naturen. I 1989 tog de selv til Georgien for at hente frø til juletræer – de bestilte 50 kg og fik leveret 500 kg. Lidt mere end de selv kunne bruge af,

“Der er mange timers arbejde i en vinmark, og det er ikke givet på forhånd, at det lykkes. Men det er dejligt, når det gør,”

BIRGITTE SANDAHL BOGNER OG HENDES BROR VOKSEDE OP MED HEDESELSKABET SOM NÆRMEST EN HALVSØSKENDE. HENDES FAR VAR FØRST ANSAT SOM AGRONOM OG SENERE BLEV HAN DIREKTØR, OG DE TO BØRN KOM RUNDT I HELE LANDET, NÅR HAN VAR PÅ ARBEJDE. DET HAR BLANDT ANDET BETYDET EN STOR INTERESSE FOR AT SUGE VIDEN OM NATUREN TIL SIG.

og frøene blev blandt andet solgt til Hedeselskabet. I gården står et træ, lidt medtaget af tidens tand, som stammer fra et af de frø.

”Vi fik mange gode planter ud af det, men det var for korrump dernede, så vi stoppede hurtigt med det. Men det er ret sjovt, at vi stadig har et minde fra dengang,” siger hun.

Det er et godt eksempel på, at de konstant har gang i et eller andet projekt, der har med naturen at gøre. Enten ved at tage initiativ til at få den lokale sø naturgenoprettet eller ved at gå i gang med et knap så udbredt projekt på disse breddegrader – vinproduktion.

”Vi er ikke hellige, men vi forsøger altid at arbejde på naturens præmisser. Det er bestemt ikke nemt at dyrke markerne på den måde, for man skal konstant være over planterne, men det er enormt givende, når det lykkes os at få vin ud af det,” siger Birgitte Bogner.

TIL MINDE OM

Birgittes far ville uden tvivl bifalde den måde at arbejde med naturen – han var heller ikke til de nemme løsninger. Også på den måde passer han godt i Hedeselskabets 150 år lange historie, hvilket der findes et håndgribeligt bevis på. I Kongenshus Mindepark står en mindesten med ’Knud Sandahl Skov’ indgraveret. Der er en vis stolthed at spore hos datteren.

”Min oldefar, Ludvig Schrøder, sad også i første bestyrelse for Hedeselskabet, så på den måde har familien altid haft et nært forhold til selskabet. Min far ville nok synes, at det var lidt for meget at gøre ud af det med en mindesten, men mon ikke, han også ville være meget stolt af den,” siger hun.

Jagtens Hus. Foto: Flemming Højer

Murstensbænken under opførelse

Sammenhold og kulturarv bygges op

I august var der første spadestik på det store projekt Råderum i boligområdet Charlottetekvarteret i Hedehusene, og hermed også på det første af de opholdsrum, der skal binde beboerne og kvarteret sammen med stedets historie og skærpe tilhørsforholdet til lokalområdet. Hedeselskabet har støttet

opførelsen af stedets første murstensbænk, som er ved at blive bygget. Anlæggsdelen udføres af Skælskør Anlægsgartnere, som er en del af HedeDanmark.

Murstensbænken er, udover at være en samlingsplads, også med til at fortælle om Hedehusenes industrikulturarv, og samtidig

skabes en ny historie. Sammen med lokale unge, byens borgere og pensionerede teglværksarbejdere er der blevet produceret håndstrøgne mursten, som led i et længere skoleforløb og en workshop på byens torv. Det er disse sten med deres lokale inskriptioner, der indgår i murstensbænken.

Hus for jagt, natur og vildt indviet

I september blev Danmarks Jægerforbunds nybyggede domicil indviet, da H.K.H Prins Henrik klippede snoren til Jagtens Hus – Danmarks kraftcenter for jagt, natur og vildt – på Mols. Jagtens Hus skal rumme mange forskellige funktioner. Der er både et videntcenter, et

uddannelsescenter, et forskningscenter, et udviklingscenter og et demonstrationscenter. Kort sagt et midtpunkt for alt, hvad der handler om natur, jagt, vildt, våben, hunde og mad. Endvidere er der et offentligt tilgængeligt besøgscenter, hvor gæster fremover kan få et indblik i

jagten og naturen, de vilde dyr og deres levesteder.

Jagtens Hus har fået en unik placering i et område i udvikling, hvor naturen er i centrum. Hedeselskabet har støttet anlæggelsen af naturarealerne omkring bygningerne, arbejdet er udført af HedeDanmark.

Naturperle i historiske Jelling genskabt

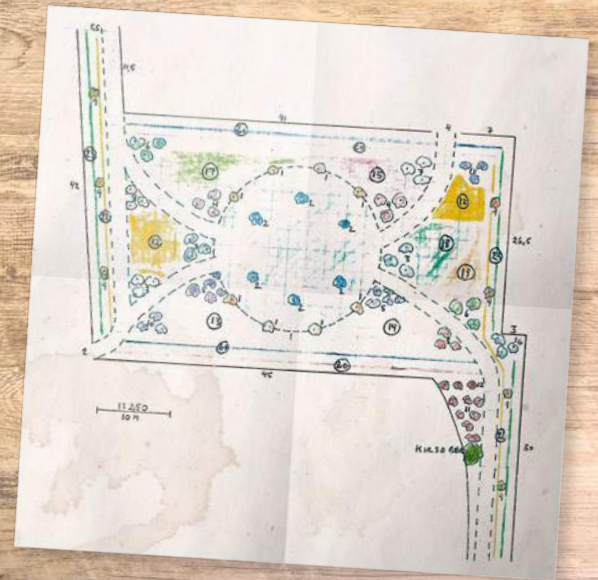
I november indvies en restaureret Østerbydam i Jelling, tæt på monumentområdet Kongernes Jelling. Dammen har lidt af nedsænkede kanter og løse sten i stensætningen, og derudover har området været præget af et smalt og næsten ubrugeligt

grønt areal mellem Vejlevej og dammen. Projektet går i al sin enkelhed ud på at reetablere kanter og stensætning rundt om en del af dammen samt en udvidelse af rabatten langs Vejlevej og plantning af lindetræer til afgrænsning af vej og dam.

Det er den lokale borgergruppe, Østerbydammens Venner, som med støtte fra Hedeselskabet, genskaber den naturperle, som dammen var i tidligere tider, og hermed også skabe en ny grøn ramme til gavn for både turister og lokalbefolkningen.

Hjerl Hede

Skals Skov

Medlemspuljen 2015

Hedeselskabets medlemspulje støttede i 2015 gode projekter, som nyder godt af en økonomisk håndsækning på hver 20.000 kroner. Tre af projekterne er:

På **Hjerl Hede** er området omkring hedegården Kvosted blevet ryddet, så de besøgende får en tydelig visuel fornemmelse af, hvordan hedebønderne levede – i bare, forblæste områder uden ret meget læ at finde.

I **Skals** har de længe ønsket sig et nyt skovområde ved grundejerforeningen Vesterled/Vestervænget. Målet er at omdanne den nuværende triste 'skov' til et spændende areal med mange forskellige planter, buske og træer, som hen over året kan være med til at give en spændende oplevelse for vores syns-lugtesmags og følesansen. Samtidig kan det også være med til at give

et spændende fugleliv. Det nye skovområde være være til glæde for medlemmer, såvel voksne som børn, samt andre personer der færdes på foreningens fællesarealer, som byens SFO, børnehaver og dagplejemødre.

Mejlgade Lab er et bylaboratorium i Aarhus, hvor der arbejdes med bæredygtige projekter, som i høj grad er bundet op på beboernes involvering. Blandt andet inden for grønne vægge, lokal genanvendelse af affald og klimatilpasning. Det sidste har Hedeselskabet støttet, så der kan udarbejdes en 3D arkitekt-model i forbindelse med projekt om klimatilpasning på Nørre Stenbro i Aarhus. En forproces for en ønsket Cradle to Cradle + Smart City strategi for Latinerkvarteret, Nørre Stenbro og Øgaderne.

Ansøg om støtte

KR

Læs i øvrigt om Hedeselskabets uddelinger på www.hedeselskabet.dk/stoette

Har du et spændende projekt, så læs mere om, hvordan du søger støtte på www.hedeselskabet.dk/ansoeg-om-stoette

SKOVFOGED ADOLF BECH PEDERSEN KUNNE LIGE SOM HEDESELSKABET FEJRE ET SÆRLIG JUBILÆUM I 2016.

*Tekst: Inge Spliid Bech
Foto: Peter Clausen*

50 år

og still going strong

Den 25. april var på flere måder en stor dag. Hedeselskabet afholdt årsmøde og havde besøg af H.M. Dronning Margrethe i anledning af 150 års jubilæet. Samme dag kunne skovfoged Adolf Bech Pedersen fejre, at det var 50 år siden han blev ansat hos Hedeselskabet. Han sætter stadig en ære i sit arbejde – i dag under datterselskabet HedeDanmark – dog med færre timer om ugen.

Der var stort bifald fra Hedeselskabets repræsentantskab, da bestyrelsesformand Frants Bernstorff-Gyldensteen overrakte Adolf Bech Pedersen Dronningens Fortjenestmedalje under årsmødets middag. Det er ikke hver dag, det sker.

”Det var på mange måder et helt andet firma dengang. Jeg ville egentlig være skytte, men interessen for naturen har altid været der. Jeg kan huske, da jeg var 10-12 år havde jeg en hytte ved stranden, hvor jeg lavede optegninger over fugle. Så på den måde lå det til mig at få et job, der havde tæt kontakt til naturen,” fortæller Adolf Bech Pedersen.

Adolf Bech Pedersen voksede op på Mors, og her var der fokus på nogle af de ting, Hedeselskabet arbejdede med dengang – og som siden skulle blive drengens arbejdsområde. Der var gang i læplantningen på egnen, og faderen agiterede for, hvor vigtigt det var.

”Hedeselskabet var noget, man kendte dengang. Der var stor respekt om selskabet, og man regnede det for noget helt særligt. Vi kom for at hjælpe – det gør Hedeselskabet jo stadig. Det holder jeg meget af, og det har altid været et godt sted at være ansat,” siger han.

GIVER ALDRIG SLIP

Adolf Bech Pedersen sidder i receptionen på Hedeselskabets hovedkontor i Viborg. Rummet er lyst med lette møbler. Bygningen var en helt anden, og indretningen var noget mere tung dengang, ligesom arbejdsopgaverne var anderledes.

”De første mange år handlede opgaverne især om pasning af plantager, og hvad dertil hørte med fældning, plantning og lignende, men hvor mit arbejde udover det, især i de seneste 10 år, mest har været

at få fremhævet naturværdierne i plantagerne. Fra jeg omkring de 65 år, hvor jeg gik ned i tid, har jeg kun arbejdet med offentlige skove og plantager, og her har fokus overvejende været at få så meget natur og variation i plantagerne til glæde for publikum og friluftslivet og forsøge at fremme biodiversiteten med så mange fugle, dyr og botaniske områder som muligt. Det er enormt spændende,” fortæller han.

Adolf Bech Pedersen planlægger at stoppe i sommeren 2017, men han er taknemmelig for, at han har fået lov at bidrage i så mange år.

”Der har været så mange forandringer i selskabet – og i samfundet, og det har hele tiden givet nye udfordringer. Jeg har ikke kunnet se, at jeg kunne få det bedre andre steder. Jeg er meget stolt over at have været ansat her, og jeg er glad for, at jeg har fået lov at fortsætte, selvom jeg har passeret pensionsalderen. Det bliver ved med at være ’mit’ selskab, uanset hvad. Skov og natur vil altid fylde meget i mit liv – jeg vil aldrig give helt slip,” siger han.

NYHEDER

AFSLUTNINGSKONFERENCE; VANDET FRA LANDET

Vandet fra landet kan skabe store problemer i byerne, når vandløb går over deres bredder og oversvømmer byen. Den problemstilling har partnerskabet 'Vandet fra Landet' arbejdet med. Partnerskabet begyndte i januar 2014 og har sat fokus på løsninger for vandhåndtering på landet, som kan standse eller forsinke vandet, der løber mod byerne. Partnerskabet er finansieret af Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning, som en del af regeringens innovationsstrategi, og ledes af Teknologisk Institut, Orbicon og Smith Innovation.

Den 6. oktober 2016 blev der afholdt afslutningskonference med cirka 70 deltagere fra partnerskabet, kommuner, styrelser mv. Her blev to et halvt års erfaringer delt og debatteret.

"Partnerskaber giver muligheder for at arbejde med nye metoder. Det skaber et frirum for parterne til at tænke anderledes uden at have en 'brændende' opgave foran sig. Det ligger ud over hverdagen, hvor rådgiver, byggherre, kommune, forsyning og så videre kan komme til at være i lidt fastlåste roller. Her har vi større mulighed for at se tingene fra hinandens vinkler, og fordi det er mere uformelt, så prøver vi ting af med input fra forskellige specialister," sagde projektleder fra Teknologisk Institut, Ulrik Hindsberger efter konferencen.

Ulrik Hindsberger, Teknologisk Institut.
Foto: BygTek

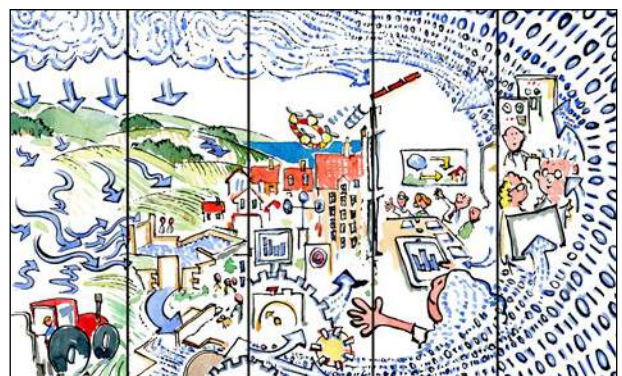
CSR: STYR PÅ ANSVARLIGHEDEN

Cirka 700, det vil sige hovedparten af HedeDanmarks underentreprenører, har i løbet af det seneste år tilsluttet sig HedeDanmarks arbejde med at sikre ordnede løn- og arbejdsvilkår på det danske arbejdsmarked. Det viser en foreløbig status over antallet af virksomheder, som har tiltrådt HedeDanmarks såkaldte samarbejdskodeks. Kodekset understreger populært sagt, at HedeDanmark forventer, at underentreprenørerne medvirker til, at der er ordnede løn- og arbejdsvilkår på det danske arbejdsmarked. Ligesom HedeDanmark med kodekset får mulighed for at kontrollere løn- og arbejdsvilkår hos underentreprenørerne.

Siden den 15. oktober 2015 har alle entreprenører, der ønsker at arbejde for HedeDanmark, skullet tiltræde samarbejdskodekset, som kan læses på: www.hededanmark.dk/CSR. Derudover skal entreprenører, med tre medarbejdere eller mere, svare på en række spørgsmål omkring overenskomstforhold og brug af udenlandsk arbejdskraft. Data efter det første års indsats viser, at der generelt er en meget høj grad af overenskomstdækning hos HedeDanmarks underentreprenører.

"Vores arbejde kan aldrig blive en 100 procent garanti. Vores data og de konkrete stikprøvekontroller, som vi har gennemført, peger dog entydigt i retning af, at HedeDanmarks underentreprenører har ordnede løn- og arbejdsvilkår," siger kommunikationsdirektør Anders Lehmann, der blandt andet er ansvarlig for det daglige arbejde med CSR i HedeDanmark.

Projektet 'Vandet fra Landet' har blandt andet sat fokus på, hvordan vand fra vandløb også påvirker byerne.

NY E-BOG OM CIRKULÆR ØKONOMI

Sammen med NCC og CONCITO har Orbicon udgivet en e-bog om cirkulær økonomi i byggeriet, på baggrund af fællesprojekt Vinterakademiet – et akademi for studerende. Bogen er målrettet alle med interesse for bæredygtig restaurering, renovering og transformation og bæredygtig omstilling i byggeriet generelt.

Det faglige indhold suppleres med artikler og blogindlæg fra Vinterakademi.dk og indeholder videoer med korte interviews af eksperter på området. Kataloget kan benyttes i undervisnings- og arbejdssammenhænge. Kataloget er frit tilgængeligt som iBook (iPad, Mac og iPhone) og interaktiv pdf.

Find bogen via www.vinterakademi.dk eller ved at scanne QR-koden:

NYE BESTYRELSESMEDLEMMER I DATTERSELSKABERNE

Der er valgt tre nye bestyrelsesmedlemmer til henholdsvis Orbicon og HedeDanmarks bestyrelser.

Flemming Henze Tomdrup er valgt ind i Orbicons bestyrelse, Han i dag bestyrelsesformand i en række virksomheder og fonde herunder Terma A/S og Alexander Foss Industrifond samt bestyrelsesmedlem i virksomheder som Micro Matic A/S og 3D Logistik A/S. Tidligere har Flemming Henze Tomdrup blandt andet været koncernchef i Solar A/S gennem otte år. Han har desuden siddet i Alectias bestyrelse gennem en årrække.

Carsten Olesen og Christian Møller er valgt ind i HedeDanmarks bestyrelse. Carsten Olesen er i dag Vice President Operations i Falck Emergency. Tidligere har Carsten Olesen blandt andet været Vice President for forretningsudvikling i Falck Group. Christian Møller har senest været administrerende direktør i Marius Pedersen A/S og blandt andet bestyrelsesmedlem i DI og DAKOFA. Tidligere har Christian Møller blandt andet været CFO i Marius Pedersen A/S gennem seks år.

ORBICON MED I FLYGTNINGEPROGRAM

Orbicon har sammen med andre virksomheder som f.eks. Lego og Grundfos tilbage i foråret valgt at melde sig som virksomhedspartnere til projektet: Refugees Professional Program, som IDA står i spidsen for, med støtte fra Dansk Flygtningehjælp og Industriens Fond.

Formålet med projektet er:

At forløse ethvert ingeniørpotentiale i et Danmark som mangler ingeniører, ved at:

- Give flygtninge med ingeniør- og naturvidenskabelig baggrund optimale forudsætninger for at komme ind på det danske ingeniørarbejdsmarked og dermed være med til at sikre en hurtig og effektiv integration.
- Skabe rollemodeller blandt flygtninge, og i samarbejde med virksomheder åbne samfundets øjne for at se flygtninge som ressourcer.
- Handle innovativt i forhold til ingeniørmanglen.

I august startede 26 flygtninge op i et forløb, som strækker sig frem til jul. Forløbet består af flere faser, herunder en fase omhandlende virksomhedskontakt, nærmere betegnet: virksomhedsbesøg og praktikforløb. Tre flygtninge er begyndt i Orbicon, to civilingeniører og en elektroingeniør.

Jalal Assad, uddannet elektroingeniør og nu i praktik i Orbicon.

FLERE OPGAVER TIL ORBICONS DRONE

Der er fuld fart på Orbicons projekter med drone som værktøj.

Orbicon har gennem sin projektering af vejstrækningen forbi Constantinsborg overfløjet området med drone. Dette billdata er gennem software blevet omsat til en 3D-model af området, som skal danne grundlag for landskabsarkitektens videre arbejde. Modellen skal også danne grundlag for kvalitetssikring af metoden, da hele området er nøje målt op med GPS.

For en kommune har Orbicon overfløjet cirka 40 km Natura2000 strandområder med drone. Dronen skulle finde og kortlægge den invasive art; rynket rose, som vokser og fortrænger den naturlige fauna og flora.

Dronens billedmateriale skal danne grundlag for både tilstands- og arealvurdering af udbredelsen, og det materiale skal så benyttes af kommunen til at udarbejde en aktiv bekæmpelsesplan, samt registrere spredning i årene frem.

GARTNERE SÆRLIGT INDBUDT AF DRONNINGEN

Arbejdstøjet var skiftet ud med et par pæne bukser og en nystrøget skjorte, da anlægsgartnere og projektleder fra Skælskør Anlægsgartnere var inviteret til indvielse af den nye Årstidshave på Fredensborg Slot. En have, der er delt op i henholdsvis en forårs-, sommer,- sensommer- og efterårshave. Skælskør Anlægsgartnere har siden oktober 2015 arbejdet med at etablere Årstidshaven, der er en gave fra Folketinget, medlemmer af Folketinget og private donationer i anledning af Hendes Majestæt Dronningens 75 års fødselsdag.

Indvielsen var et lukket arrangement for kun særligt inviterede gæster. Projektleder Henrik Bøgh samt anlægsgartnerne Bent Rosing og Kaj Jensen, som har arbejdet med at etablere haverne, var inviteret med til arrangementet, som også talte medlemmer af Folketinget, sponsorer og udvalgte samarbejdspartnere.

”Det var en stor dag for os alle, og jeg ved, at Dronning havde lagt meget vægt på, at Skælskør Anlægsgartnere skulle nævnes i hendes tale,” siger Henrik Bøgh.

Udsendelsen 'I haven med Dronningen', som blandt andet er optaget i Årstidshaven, sendes på TV2 Fri i efteråret 2016.

Skælskør Anlægsgartnere
ved Fredensborg Slot.

BERLINGSKE BESØGER BALTIKUM

HD Forest arbejder med at tiltrække investorer til køb af skov i Estland, Letland og Litauen. Derfor afholder salgsschef Kai Thygesen fra HD Forest jævnligt rejser til Baltikum. Her får mulige investorer et godt indblik i baltisk skovbrug.

Med på turen i september var også en journalist fra Berlingske. Resultatet blev artiklen ”Langt ude i skoven ligger der en god investering”, som udover at blive bragt i Berlingske også blev bragt i en lang række regionale aviser over hele Danmark.

”Den massive avisomtale har medvirket til en fantastisk respons. Det er gået over al forventning,” siger Kai Thygesen, som glæder sig over interessen.

Se video (QR):

Med støtte fra en generalkonsul

Mange store, danske mænd har været med til at tegne Hedeselskabet gennem tiden. Deriblandt er den driftige generalkonsul Hendrik Pontoppidan. Hans navn står på tavlen i vindfanget på Hedeselskabets hovedkontor som tegn på, at han har ydet bidrag til selskabet. Som dygtig købmand havde han gode midler, og han var med til at støtte Hedeselskabets udvikling.

Første gang navnet Hendrik Pontoppidans navn bliver nævnt i forbindelse med Hedeselskabet er i årsberetningen fra 1867, hvori man meddeler, at Pontoppidan umiddelbart efter selskabets stiftelse har indmeldt sig som livsvarigt medlem.

Hendrik Pontoppidan er født den 24. marts 1814 i Rær præstegård ved Thisted, hvor hans far var sognepræst. Tre år gammel mister han sin far, og hjemmet i præstegården er dermed opløst, og Hendrik, den næst yngste af fem børn, kommer i huset hos en slægtning i Thisted. Som 13-årig sejler han som skibsdreng med en lille skude ved navn Ora et Labora (bed og arbejde) til Hamborg. Skuden vender tilbage med en ladning sukker, men forliser på den jydsk vestkyst.

Efter strandingen bliver han sat i handelslære hos en grosse-
rer M. W. Sass i København. Her viser han sine store evner i forhold til de strenge krav, der stilles til en handelslærling på den tid. Efter endt uddannelse kommer han til Altona, hvor han arbejder fra 1837-1840. Han er flittig og har stor trang til at blive selvstændig, og i 1841, 27 år gammel, nedsætter han sig som købmand i Hamborg. Som startkapital låner han 500 mark af en svoger. Kompagnonen bliver Ragner Westenholz, senere politiker og ejer af Matstrup Gods.

GYLDEN HANDELSPERIODE

Forretningen i Hamborg er først en fødevarer- og hørkramforretning, men udvikler sig hurtigt til at bestå i kommissioner for danske kornhandlere med udstrakt bankierforretning. Det er et led i en udvikling i Danmark, som i slutningen af 1700-tallet får en afslutning på en gylden handelsperiode. Det sammen med statsbankerotten i 1813 har givet mismod i den danske handelsverden, og har givet Hamborg en førerstilling i dansk handel. Så godt som hele kreditvæsenet hviler herefter på handelshuse i Hamborg.

Disse vilkår giver fordele for Pontoppidans virksomhed, der har åbnet en forbindelse til Danmark. Han bliver hurtigt et godt navn herhjemme, og allerede sidst i 1840'erne benytter både Nationalbanken og finansministeren ham som kommissionær. I 1851 bliver han dansk generalkonsul, og han fører forretningen sikkert videre i de vanskelige forhold under treårskrigen 1848-50.

DONATIONER TIL FÆDRELANDET

I 1857 truer en pengekrise ham med ruin. Baggrunden er den, at der i 1856 avles godt verden over. Det medfører en pengekrise. I USA går 800-900 banker og handelsforetagender ned. England er ramt. Mange handelshuse i Hamborg må lukke, og Pontoppidans stilling er truet. Ikke hans personlige forretning, men de mange kreditter han har udstedt på Danmarks vegne er problemet. Danmark var ikke berørt af denne krise, da man lige har fået ophævet Øresundstolden. Den unge bank- og industrimand Tietgen bliver sendt til Hamborg for at undersøge Pontoppidans stilling, og da han siger god for denne, overfører Danmark værdier til Hamborg for at sikre de mange kreditter. Derved bliver handelshuset Pontoppidan reddet, og han glemmer aldrig denne redningsaktion, og i taknemlighed begynder han sine store donationer til vidt forskellige områder i fædrelandet, og det er her Hedeselskabet kommer ind i billedet.

PENGE GAVE TIL HEDESELSKABET

1871 køber han Constantinsborg ved Aarhus, som han omdanner til et mønsterlandbrug. Samme år køber han den søndre Høgildgård ved Herning for her at anlægge en plantage, og i 1874 køber han den nordre Høgildgård af Hedeselskabet. Samlet bliver det til 805 hektar, som han påtager sig at fuldføre plantningen af.

I 1876 bliver Hedeselskabet i kraft af en penge gave fra Pontoppidan på 20.000 kroner i stand til at købe Hesselvig Enggaard, hvor man opretter en skole for engvandingsmestre. I 1891 giver han selskabet penge til indkøb af et stort areal af Knudmosen ved Herning til brug for højmosesforsøg.

På en del af arealet anlægger Hedeselskabet et lystanlæg, som man senere overdrager til Herning Kommune. Det er her, der sættes en mindesten for Pontoppidan efter dennes død i 1901. På stenen står: En Ven af Flid og Nøjsomhed.

Sammen med de indflydelsesrige købmænd fra Aarhus, Hans Broge og Otto Mønsted opretter Pontoppidan en bank i Herning, senere kaldet Hedebanken. Den var tænkt som støtte for landbruget. Selv køber han mange aktier, som han forærer til venner og bekendte. Det samme gælder hans støtte ved køb af mange plantage aktier. En penge gave, som giver baggrund for oprettelse af plantningsforeninger.

Han blev begravet på Ormslev Kirkegård i 1901, og man regner med at 1.000 mennesker deltog i begravelsen. Hedeselskabet var repræsenteret ved formanden for bestyrelsen.

Hendrik Pontoppidan er hædret i Kongenshus Mindepark, hvor hans mindesten ligger sammen med de mange andre, der har ydet en indsats for Hedeselskabet og for Danmark.

Hurup Thy

Thyborøn

Harboøre

Lemvig

Bøvlingbjerg

Thorsminde

Vemb

Ulfborg

VESTERHAVET

HOLSTEBRO

Pontoppidans bidrag

- 1** Høgildgård Plantage er anlagt på arealer, der er opkøbt af Hendrik Pontoppidan. Syd for selve gården anlagde Dalgas en stor have for at vise hedebefolkningen, hvorledes en have med læbælter kunne forbedre miljøet omkring hedegårdene. I dag er Høgildgårds have et helt enestående anlæg med meget flotte og kraftige træer af mange arter, smukke gangstier og udsigtspunkter.
- 2** I 1876 køber Hedeselskabet, for midler skænket af Pontoppidan, Hesselvig Enggaard, hvor man driver forsøg med engvanding og opretter en skole for engvandingmestre.
- 3** I 1891 erhverver Hedeselskabet et stykke af Knudmosen med henblik på at drive forsøg med opdyrkning af højmoser. Arealet benævnes Mosestationen Pontoppidan efter gaver af den pengegave, der gjorde erhvervelsen mulig.
- 4** E.M. Dalgas tegner i 1891 et anlæg på en del af Knudmosen. Anlægget bliver klar i 1896 og benævnes Søndre Anlæg. Det overdrages, som gave, til kommunen i 1909.

Læs mere om dette og andre historiske aktiviteter i samlingen "Historiske artikler om Hedeselskabet" af skovrider P.F. Tøttrup. Kan bentes på www.hedeselskabet.dk/historien

Tistrup

Ansager

Billund

OPLEV HEDESELSKABET

FIND OS

Husk at du kan finde Hedeselskabet på Facebook og Instagram.

9. december

MEDLEMSJAGT

Arrangementet er udsolgt, men der er mulighed for at skrive sig på venteliste.

22. januar

HEDENS ANSIGTER

Frem til 22. januar udstiller Skovgaard Museet i Viborg 'Hedens Ansigter' i samarbejde med Hedeselskabet.

11. marts

MEDLEMS-ARRANGEMENT

Mini-æblekursus i Midtjylland - lær at pøde dine egne træer.

22. april

MEDLEMS-ARRANGEMENT

Fisketur ved Rind og Skjern Å.

16. maj

MEDLEMS-ARRANGEMENT

Byen til Vandet - byudviklingsprojekt i Randers.

25. juni

MEDLEMS-ARRANGEMENT

Vandretur på Æbelø, Nordfyn - naturens fristed.

6. juli

MEDLEMS-ARRANGEMENT

Rundvisning i årstidshaven på Fredensborg Slot, Sjælland.

DET BEGYNDTE PÅ KONGENSHUS

Bogen er en fortælling om hedens natur, kultur og opdyrkning, og som medlem af Hedeselskabet kan du købe den for 249 kroner + porto og ekspeditionsgebyr.

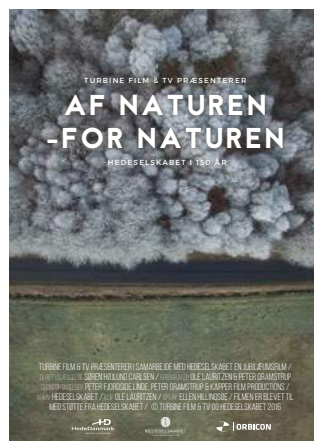
For bestilling send en mail til info@hedeselskabet.dk
Emne: Det begyndte på Kongenshus

KØB HEDESELSKABETS JUBILÆUMSPLAKAT

I forbindelse med Hedeselskabets jubilæum - og tilblivelsen af jubilæumsfilmen 'Af naturen - For naturen', har vi trykt plakater af det smukke dronefoto, som blev anvendt til filmen.

Pris: 80 kroner + porto og ekspeditionsgebyr.

For bestilling send en mail til info@hedeselskabet.dk
Emne: Plakat

Senest 31. januar 2017.